

תזכיר חוק

א. שם החוק המוצע

חוק ברית הזוגיות לחסרי דת, התשס"ט – 2009

ב. מטרות החוק המוצע והצורך בו

מטרת החוק המוצע לתת למי שאינו יכול להינשא לפי הדין האישי משום שהוא חסר דת, אפשרות להקים משפחה עם בן זוג שהוא חסר דת, במסגרת דומה לנישואין, בדרך של מתן מעמד חוקי לחוזה התקשרות בין בני זוג. התקשרות זאת מוגדרת בחוק כברית זוגיות. ההצעה נועדה להתמודד עם חוסר יכולתה של קבוצת אוכלוסייה המונה כ-300,000 נפש שהם חסרי דת, להקים זוגיות ומשפחה מוכרים בחוק.

ג. עיקרי החוק המוצע

עיקר 1 – יצירת מוסד חדש של ברית זוגיות לצד מוסד הנישואין

החוק המוצע בא לאפשר לאיש ולאישה, ששניהם חסרי דת להתקשר ביניהם במסגרת דומה לנישואין. לפי החוק המוצע ינתן תוקף מחייב לברית זוגיות בדרך של חתימת הסכם ואימותו בפני רשם זוגיות, שימונה על פי החוק, דבר שיקנה להם מעמד רשמי של בני זוג.

מוסד ברית הזוגיות יתקיים לצד מוסד הנישואין לפי הדין האישי. על פי החוק המוצע לא יחול כל שינוי במכלול הדינים הנוגעים לנישואין וגירושין של בני זוג בני אחת מן העדות הדתיות. כמו כן, סמכות השיפוט הייחודית לדון בענייני נישואין וגירושין תמשיך להיות נתונה לבתי הדין הדתיים (סעיף 10 לחוק המוצע).

כדי להבטיח כי בני זוג הבאים בברית הזוגיות הם חסרי דת על פי הדין האישי, תועבר הבקשה לרישום הזוגיות לכל ראשי בתי הדין הדתיים המוכרים בישראל, על מנת לאפשר לכל אחד מהם להתנגד לרישום, בשל כך שאחד מבני הזוג הוא בן עדה דתית שענייני הנישואין והגירושין שלה הם בסמכות השיפוט של בית הדין או שיש ספק בכך שהוא בן העדה הדתית כאמור. ראש בית דין דתי, אחד מחברי בית הדין שהוא עומד בראשו שהוסמך על ידו לכך או רשם נישואין של אותה עדה דתית שמונה על ידו לכך, יהיה מוסמך להודיע לרשם הזוגיות אם קיימת התנגדות לרישום הזוגיות. סבר מי מהם כי מחוסר הדת הוא בן עדה דתית שענייני הנישואין והגירושין שלה הם בסמכות השיפוט של בית הדין או שיש ספק בכך שהוא בן העדה הדתית כאמור יועבר העניין לדיון בבית הדין הדתי אשר יקבע אם בן הזוג הוא בן העדה הדתית של בית הדין. הסדר דומה בעיקרו נקבע בחוק התרת נישואין (מקרים מיוחדים וסמכות בין-לאומית), התשכ"ט-1969.

בית המשפט המוסמך לדון בעניינים שבחוק הוא בית המשפט לענייני משפחה למעט לעניין שיוכו של בן זוג לעדה דתית, נושא בו בתי הדין הדתיים בלבד יהיו מוסמכים לדון, לענין חוק זה.

בשונה מן הנישואין על פי הדין האישי, שבו הדין הדתי יוצר סטטוס משפטי שמטרותיו ותנאיו נקבעים כמוסד משפטי-דתי, תפיסת היסוד של החוק המוצע היא, כי מקור תוקפן של הזכויות והחובות ההדדיות של בני הזוג היא הסכמתם לבוא בברית הזוגיות. החוק מכיר ברצון האוטונומי של בני זוג להקים יחידה משפחתית ומקנה תוקף קונסטיטוטיבי להסכם ברית הזוגיות, על ידי רישומו במרשם זוגיות לפי החוק (ר' סעיף 5(ט) ו – (י) לחוק המוצע). כך, מאפשר החוק לאיש ואשה לקבוע מראש את מעמדם כבני זוג, להבדיל מידועים בציבור שמעמדם נקבע בדיעבד לצורך כל מקרה ועניין.

יצוין, כי בהתאם להוראת סעיף 10 לחוק המוצע, תנאי ברית הזוגיות הם קוגנטיים ובני הזוג אינם יכולים להתנות עליהם.

עיקר 2 – קביעת הדין המהותי שיחול על בני זוג שיבואו בברית זוגיות

כיוון שבישראל ענייני נישואין וגירושין נקבעים לפי הדין הדתי בלבד, אין בנמצא דינים אזרחיים העוסקים בעניינים אלה. לפיכך, החוק המוצע יוצר מסגרת משפטית לעריכת ברית הזוגיות וכן להתרתה:

1. סעיף 2 לחוק המוצע קובע את כללי הכשירות של איש ואישה לבוא בברית הזוגיות ולהירשם במרשם הזוגיות. ההתקשרות בין בני הזוג, כאמור, מוקמת ונמשכת על פי הרצון האוטונומי שלהם לבוא בברית הזוגיות. על כן, הם אינם יכולים להסכים לבוא בברית הזוגיות לפני שמלאו להם 18 שנים, ואם למי מהם יש אפוטרופוס או שהוא פסול דין בית המשפט נדרש לאשר לו לבוא בברית הזוגיות.

2. לפי סעיף 4 להצעה, יוקם מרשם זוגיות שינוהל על ידי רשם זוגיות, שיש לו כשירות להתמנות לשופט בית משפט לענייני משפחה – כלומר, כשירות לשמש שופט בית משפט שלום ובנוסף לכך ידע וניסיון מקצועי בתחום ענייני המשפחה. לצורך מילוי תפקידו החוק מקנה לרשם סמכויות חקירה לפי חוק ועדות חקירה, התשכ"ט-1968.

3. סעיף 5 לחוק המוצע קובע את הליך עריכת ברית הזוגיות בפני הרשם שהוא קונסטיטוטיבי.

4. סעיף 6 מחיל על בני זוג שנרשמו במרשם הזוגיות את כל הזכויות והחובות על פי דין החלים על מי שנישאו, למעט זכויות וחובות שיסודם בדין דתי, ואין הם יכולים להתנות אחרת אלא בעניינים שלפי הדין בני זוג שנישאו יכולים להסכים עליהם (יחסי ממון, לדוגמה). עם זאת, החוק המוצע קובע, כי בני זוג שבאו בברית הזוגיות לא יקבלו זכויות מסוימות שלהן זכאים מי שנישאו מיד עם הנישואין, אלא אם כן חלפו 18 חודשים ממועד שהם נרשמו במרשם הזוגיות.

היות וההתקשרות בברית הזוגיות והתרתה נעשים מכוח הסכמתם הרצונית של הצדדים בלבד ובהליך פשוט יחסית, החוק בא למנוע מצב שבני זוג יתקשרו ביניהם על מנת להשיג זכויות מסוימות שניתן להשיגן רק מכוח נישואין. לכן, נקבעה בתוספת לחוק המוצע רשימה של חוקים שהזכויות על פיהם יוענקו לבני הזוג לאחר שחלפה תקופה של שמונה עשרה חודשים, שתוכיח שהרישום במרשם הזוגיות התקיים הלכה למעשה.

5. היות ומטרתו של החוק המוצע היא, להקים מוסד מקביל לנישואין, במסגרת החלת כלל הדינים הנוגעים לנישואין (סעיף 6(א) להצעה) על בני זוג שבאו בברית הזוגיות מוחל גם האיסור הפלילי של הביגמיה על בן זוג שבא בברית הזוגיות ואחר כך נישא לאחר. זאת, בניגוד לדין הנוהג במספר מדינות חוץ (צרפת, לדוגמה) אשר מאפשר לבן זוג שנרשם במרשם רשמי של בני זוג להינשא לאחר ולהתיר בכך את ההתקשרות הזוגית.

6. סעיפים 7 ו-8 לחוק המוצע קובעים את דרכי התרתה של ברית הזוגיות והמחיקה ממרשם הזוגיות. יסודו של מוסד הזוגיות לפי החוק המוצע, כאמור, היא החלטתו האוטונומית של כל אחד מבני הזוג לבוא בברית הזוגיות. על כן, מוצע כי גם התרתה של ברית הזוגיות תהיה לפי החלטתו הרצונית של כל אחד מבני הזוג. בהתאם לכך נקבע בסעיף 7 שבני הזוג יכולים להצהיר בפני הרשם על הסכמתם להתרת ברית הזוגיות ועל פי הצהרתם הם ימחקו מן המרשם. בנוסף, כאשר רק אחד מבני הזוג מבקש להתיר את ברית הזוגיות, קובע סעיף 8 לחוק המוצע, תקופת זמן, עובר להתרת ברית הזוגיות, שבה יופנו בני הזוג למנגנונים ליישוב סכסוך בהסכמה (ראשי תיבות "מיס"ב" – ADR בלעז – alternative/appropriate dispute resolution), בפרט גישור, כדי להחליט בהסכמה על התרת ברית הזוגיות ללא צורך בהתדיינות משפטית. אם בני הזוג אינם מגיעים להסדר באמצעות המיס"ב, בית המשפט יכריע בעניינים הכרוכים בהתרת ברית הזוגיות, אך הוא לא יהיה מוסמך למנוע את התרת הזוגיות. בקשה חד צדדית של בן הזוג ומחיקה ממרשם הזוגיות לא תתקבל, כאמור, אלא לאחר שעברה תקופה של ששה חודשים מיום הגשתה, על מנת לתת לבני הזוג להעריך את מצבם ולשקול באופן מושכל את ההשלכות של התרת ברית הזוגיות, בסיוע המנגנונים ליישוב סכסכים בהסכמה.

ד. השפעת החוק המוצע על החוק הקיים

יתוקן חוק מרשם אוכלוסין, התשכ"ה-1965 לעניין רישום מצב אישי ולעניין דיווח על בני זוג שנרשמו במרשם הזוגיות.

יתוקן חוק משפחות חד הוריות, התשנ"ב-1992 לעניין אי תחולתו על הורה שרשום כמרשם הזוגיות.

תתוקן פקודת הנישואין והגירושין (רישום) ותקבע בה הוראה לפיה, תשלח למרשם הזוגיות הודעה על כל מי שנישאו בישראל לפי הדין האישי על מנת שרשם הזוגיות ימחק את בני הזוג שנישאו מהמרשם.

ג. השפעת החוק המוצע על התקציב והתקן המנהלי

מינוי רשם והקמת מרשם לפי החוק.

העלות המשוערת להקמת המרשם ותחילת הפעלתו היא עד מליון ₪, כולל שכרם של רשם - אחד או שנים, עוזר משפטי ומשרד לכל רשם. חלק מההכנסות למימון מרשם הזוגיות יגיעו מתשלומי אגרות.

ו. להלן נוסח החוק המוצע

חוק ברית זוגיות לחסרי דת, התשס"ט-2009

הגדרות 1. בחוק זה –

"בית דין דתי" – בית דין רבני, בית דין שרעי, בית דין של עדה נוצרית ובית דין דתי דרוזי;

"בית-המשפט" – בית-המשפט לענייני משפחה;

"בקשה ליישוב סכסוך" – פתיחת הליך בבית המשפט, בשל סכסוך בין בני זוג לפי חוק זה, באמצעות גישור, כמשמעותו בסעיף 79 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד – 1984¹ או באמצעות מנגנון אחר ליישוב סכסוכים בהסכמה, ששר המשפטים יקבע בתקנות;

"ברית זוגיות" – הסכם בין איש ואשה שנערך לפי חוק זה שלפיו מסכימים בני זוג לחיות יחד ולקיים חיי משפחה ומשק בית משותף;

"דיין", כל אחד מאלה לפי הענין:

(1) לענין יהודים - דיין כהגדרתו בחוק הדיינים, התשט"ו-1955, המכהן בבית הדין הרבני הגדול;

(2) לענין דרוזים - קאדי-מדי'הב כהגדרתו בחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים, התשכ"ג-1962, המכהן בבית הדין הדתי הדרוזי לערעורים;

(3) לענין מוסלמים - קאדי כהגדרתו בחוק הקאדים, התשכ"א-1961, המכהן בבית הדין השרעי לערעורים;

(4) לענין בני עדה נוצרית - דיין של בית הדין הגבוה של העדה הנוצרית;

"חוק מרשם האוכלוסין" – חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965²

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 198; ס"ח התשס"ט, עמ' 98.

² ס"ח התשכ"ה, עמ' 270; ס"ח התשס"ח, עמ' 644.

"חסר דת" – מי שרשום במרשם האוכלוסין כחסר דת או שאין רישום של פרט הדת שלו ובלבד שלא נמסרה הודעה מבית דין דתי על התנגדות לרישום במרשם הזוגיות בהתאם להוראות סעיף 5(ג) או שההתנגדות של בית הדין הדתי הוסרה לפי סעיף 5(ד);

"מרשם האוכלוסין" – מרשם האוכלוסין המתנהל לפי חוק מרשם האוכלוסין;

"מרשם זוגיות" – רישום רשמי של בני זוג שבאו בברית הזוגיות;

"עדה נוצרית" – עדה נוצרית כמשמעותה בסימן 54 לדבר המלך במועצה על ארץ ישראל, 1922-1947;

"ראש בית דין" – כל אחד מאלה לפי הענין:

(1) לענין יהודים – נשיא בית הדין הרבני הגדול;

(2) לענין דרוזים – ראש בית הדין הדתי הדרוזי לערעורים;

(3) לענין מוסלמים – נשיא בית הדין השרעי לערעורים;

(4) לענין בני עדה נוצרית – ראש בית הדין הגבוה של אותה עדה נוצרית;

"רשם נישואין" – "הרשות הרושמת" כהגדרתה בפקודת הנישואין והגירושין (רישום)³;

"תושב" – אזרח ישראלי לפי חוק האזרחות, התשי"ב-1952⁴ שהוא תושב, מי שניתנו לו אשרת עולה או תעודה עולה לפי חוק השבות, התשי"ב-1950⁵ או מי שניתנו לו רישיון לישיבת קבע או רישיון לישיבת ארעי לפי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952⁶, המתגורר בישראל.

2. התקשרות בין איש ואשה חסרי דת שהסכימו לבוא בברית הזוגיות רשאים להירשם במרשם הזוגיות אם התקיימו בהם התנאים הבאים:

(1) מלאו לכל אחד מהם שמונה עשרה שנים;

(2) שניהם תושבי ישראל;

(3) הם אינם קרובי משפחה בשל היותם אב ובתו, אם ובנה, אח ואחות, סבא ונכדתו או נינתו, סבתא ונכדה או נינה; לענין זה, דין מי שהיה נשוי או בן זוג של אחד מאלה כדין אותו קרוב משפחה וכן דין מאומץ או מאמץ כדין קרוב משפחה מלידה;

³ חא"י, כרך ב', עמ' (ע) 876, (א) 903.

⁴ ס"ח התשי"ב, עמ' 146; ס"ח התשס"ח, עמ' 810.

⁵ ס"ח התשי"ב, עמ' 159; ס"ח התש"ל, עמ' 34.

⁶ ס"ח התשי"ב, עמ' 354; ס"ח התשס"ח, עמ' 645.

- (4) איש מהם אינו נשוי ואינו רשום במרשם זוגיות כבן זוג לאחר, בישראל או במדינת חוץ ;
- (5) הם אינם נשואים זה לזה לפי פקודת הנישואין והגירושין (רישום) ;
- (6) היה אחד מהם פסול דין או מי שמונה לו אפוטרופוס, לא יירשם במרשם הזוגיות, אלא אם כן אישר בית המשפט שהוא מסוגל לתת הסכמה מדעת לבוא בברית הזוגיות.
3. בית המשפט המוסמך לבית המשפט סמכות ייחודית לדון בעניינים שבחוק זה למעט קביעת היותו של בן זוג חסר דת לענין חוק זה .
4. (א) שר המשפטים ימנה אדם הכשיר להתמנות לשופט בבית המשפט לענייני משפחה לרשם זוגיות אשר ינהל את מרשם הזוגיות (להלן – רשם הזוגיות או הרשם) ורשאי הוא למנות רשמי זוגיות נוספים, לפי הצורך ; מינה שר המשפטים יותר מרשם זוגיות אחד, ימנה אחד מהם כממונה ארצי על מרשם הזוגיות.
- (ב) לצורך מילוי תפקידו יהיו לרשם הזוגיות סמכויות חקירה לפי סעיפים 9 עד 11 לחוק ועדות חקירה, התשכ"ט – 1968.⁷
5. (א) בני זוג אשר מבקשים להירשם במרשם הזוגיות יגישו לרשם הזוגיות בקשה בטופס ובצרוף מסמכים שיקבעו בתקנות (להלן – הבקשה), ורשאים הם להגיש לרשם הזוגיות בקשה לאמת הסכם ממון לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג – 1973⁸ (להלן – הסכם ממון).
- (ב) ראה רשם הזוגיות כי הבקשה ממלאת אחר הוראת החוק, יפרסם ברבים, בדרך שתיקבע, הודעה על הבקשה שהגישו בני הזוג ויעביר העתק מן הבקשה לכל ראש בית דין ; ראש בית דין רשאי להודיע, בהודעה כללית, לרשם הזוגיות, כי בהתקיים נסיבות מסוימות, אין מניעה כי בן זוג שהוא בן העדה הדתית שענייני הנישואין שלה בסמכות השיפוט של בית הדין שהוא עומד בראשו ירשם במרשם הזוגיות ; התקיימו הנסיבות המפורטות בהודעה הכללית, לא תישלח פניה לאותו בית דין.
- (ג) ראש בית דין דתי, דיין מבית הדין שהוא עומד בראשו שהוסמך על ידו לעניין חוק זה או רשם מבין רשמי הנישואין של העדה הדתית של בית הדין שהוא עומד בראשו שהוא מינה לעניין חוק זה, רשאי להודיע לרשם הזוגיות, בתוך שלושים ימים מיום משלוח ההודעה על הבקשה על התנגדותו לרישום הזוגיות, אם סבר כי אחד מבני הזוג הוא בן דתו של בית הדין או שיש ספק בכך ; הודיע ראש בית

⁷ ס"ח התשכ"ט, עמ' 28 ; ס"ח התשס"ה, עמ' 110.

⁸ ס"ח התשל"ג, עמ' 267 ; ס"ח התשס"ט, עמ' 18.

דין או מי שהוא הסמיך לכך על התנגדותו לרישום, יתלה רשם הזוגיות את הבקשה וראש בית הדין יעביר את העניין לדיון בפני בית הדין הדתי;

(ד) עם תום הדיון יודיע ראש בית דין דתי או דיין שהוא הסמיך לכך לרשם הזוגיות, על הסרת התנגדותו לרישום או על התנגדותו לרישום בשל קביעת בית הדין כי בן הזוג הוא בן דתו של בית הדין או שיש ספק בכך; לא נמסרה הודעה על תוצאות הדיון בתוך שלושה חודשים מיום משלוח ההודעה על ההתנגדות לרישום לפי סעיף קטן (ג) יראו את ההודעה על ההתנגדות כהתנגדות שהוסרה.

(ה) כל אדם רשאי להגיש לרשם הזוגיות, בתוך שלושים יום, התנגדות לבקשה בשל כך שלא התקיימו התנאים האמורים בחוק זה; הוגשה לרשם הזוגיות התנגדות, ימציא העתק ממנה לבני הזוג והם רשאים למסור לו תשובתם להתנגדות.

(ו) לא הוגשה התנגדות לפי סעיף קטן (ג) או (ה) או שרשם הזוגיות נוכח כי אין בהתנגדות שהוגשה לפי סעיף קטן (ה) ממש, יזמין את בני הזוג להתייצב בפניו לבוא בברית הזוגיות.

(ז) על אף האמור בסעיף קטן (ו), הוגשה התנגדות לבקשה על פי סעיף קטן (ה) בה נטען כי בן זוג הוא יהודי, מוסלמי, דרוזי או בן עדה נוצרית יעביר רשם הזוגיות את ההתנגדות לבקשה לראש בית הדין הדתי שעל פי הטענה בן הזוג הוא בן העדה הדתית שענייני הנישואין שלה בסמכות השיפוט שלו והוראות סעיפים קטנים (ג) ו-(ד) החלות על הודעה על בקשה יחולו על ההתנגדות לבקשה.

(ח) התייצבו בני הזוג בפני רשם הזוגיות, יסביר להם את משמעות ברית הזוגיות; בני הזוג יצהירו בפני רשם הזוגיות כי התקיימו התנאים האמורים בסעיף 2 וכי הם אינם יהודים, מוסלמים, דרוזים או בני עדה נוצרית וכי הם מסכימים לבוא בברית הזוגיות.

(ט) נוכח רשם הזוגיות באמיתות הצהרתם של בני הזוג ובכך שכל אחד מהם מוכן לבוא בברית הזוגיות בהסכמה חופשית ובהבינו את משמעותה ותוצאותיה, יחתמו בפניו בני הזוג על הסכם ברית הזוגיות ורשם הזוגיות יקיים את ההסכם בחתימתו ויאמת הסכם ממון אם בני הזוג ביקשו זאת.

(י) רשם הזוגיות ירשום במרשם הזוגיות פרטי בני הזוג כפי שייקבעו בתקנות; העתק מן הרישום יישלח לבני הזוג ולפקיד הרישום לפי סעיף 15 לחוק מרשם האוכלוסין (להלן – פקיד הרישום).

- (יא) הרואה עצמו נפגע מהחלטת הרשם לפי סעיף זה רשאי להגיש ערעור על החלטתו לבית המשפט.
- הדין החל על בני זוג 6. (א) כל זכות או חובה מכוח הדין החלים על מי שנישאו תחול על בני זוג שנרשמו במרשם הזוגיות החל מיום רישומם, למעט זכות או חובה שיסודם בדין דתי.
- (ב) בני זוג שרשומים במרשם הזוגיות חבים זה לזו במזונות לפי סעיפים 2(א), 6 – 18 ו – 20 לחוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), התשי"ט – 1959.
- (ג) על אף האמור בסעיף קטן (א), הוראות החיקוקים המנויים בתוספת החלות על בני זוג, לא יחולו על בני זוג שנרשמו במרשם הזוגיות אלא לאחר שחלפו שמונה עשר חודשים מיום שנרשמו; בית המשפט רשאי להחיל את הוראות חוק הירושה, התשכ"ה-1965⁹ על בני זוג שנרשמו במרשם זוגיות גם אם לא חלפו שמונה עשר חודשים מיום הרישום, אם מצא כי בני הזוג חיו חיי משפחה וקיימו משק בית משותף במשך תקופה של שלוש שנים בסמוך לפני מותו של בן הזוג.
- (ד) שר המשפטים, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, רשאי לשנות בצו את התוספת.
- מחיקה מן המרשם 7. (א) רשם הזוגיות ימחק בני זוג ממרשם הזוגיות באחד מן המקרים הבאים:
- (1) אחד מבני הזוג נפטר;
 - (2) בני הזוג הגישו בקשה להתרת ברית הזוגיות ולמחיקת הרישום ממרשם הזוגיות בטופס ובצירוף מסמכים שיקבעו בתקנות, והצהירו לפני רשם הזוגיות כי הם מסכימים להתיר את ברית הזוגיות; נוכח רשם הזוגיות באמיתות הצהרתם ובכך שכל אחד מבני הזוג הצהיר בפניו בהסכמה חופשית ובהבינו את משמעותה ותוצאותיה, יחתמו בני הזוג על הצהרתם בפני רשם הזוגיות והוא יאשר את הצהרתם בחתימתו; הרואה זו לא תחול מקום בו אחד מבני זוג הוא פסול דין או שמונה לו אפוטרופוס;
 - (3) בית משפט נתן פסק דין להתיר את ברית הזוגיות לפי סעיף 8;
 - (4) התקבלה הודעה מרשם הנישואין לפי פקודת הנישואין והגירושין (רישום) לפיה בני הזוג נישאו זה לזו;

⁹ ס"ח התשכ"ה, עמ' 63; ס"ח התשס"ה, עמ' 714.

(ב) בני זוג שהגישו בקשה להתרת ברית הזוגיות ולמחיקת הרישום לפי סעיף קטן (א) רשאים להגיש גם בקשה לאימות הסכם ממון, ורשם הזוגיות רשאי, לאחר שנוכח כי הם עשו את ההסכם בהסכמה חופשית וכי הם מבינים את משמעותו ותוצאותיו, לאמת את ההסכם; אומת הסכם ממון, דינו לכל דבר, פרט לערעור, כדין פסק-דין של בית המשפט.

(ג) בני זוג שנמחקו ממרשם הזוגיות, יהיו פנויים להינשא או לבוא בברית זוגיות ממועד המחיקה.

(ד) מחק רשם הזוגיות את בני הזוג ממרשם הזוגיות לפי סעיף קטן (א) יישלח אישור על המחיקה לבני הזוג ולפקיד הרישום.

(ה) הרואה עצמו נפגע מהחלטת הרשם לפי סעיף קטן (א) רשאי לערער על החלטתו לבית המשפט.

8. התרת ברית הזוגיות (א) בית-המשפט רשאי להתיר את ברית הזוגיות במקרים הבאים –

(1) ברית הזוגיות והרישום נעשו למראית עין;

(2) לאחר הרישום התברר כי לא התקיימו התנאים לרישום במרשם הזוגיות;

(3) חלפה תקופה של שנה מיום שהוגשה בקשה ליישוב סכסוך ולא ניתן היה לאתר את בן הזוג ולהמציא לו את הבקשה;

(4) בית המשפט נוכח כי לא ניתן לקבל את הסכמת בן הזוג להתרת ברית הזוגיות מחמת ליקוי נפשי או שכלי;

(5) בן זוגו של המבקש נישא לאחר או נרשם כבן זוג של אחר במרשם זוגיות בישראל או במדינת חוץ;

(6) אחד מבני הזוג הוא פסול דין או שמונה לו אפוטרופוס ובני הזוג הגישו בקשה להתרת ברית הזוגיות בטופס ובצרוף מסמכים שייקבעו בתקנות, והצהירו לפני בית המשפט כי הם מסכימים להתיר את ברית הזוגיות; בית-המשפט יתיר את ברית הזוגיות לאחר שנוכח כי פסול הדין או מי שמונה לו אפוטרופוס מבין את משמעות ההתרה ותוצאותיה, וכן באמיתות הצהרת בני הזוג ובכך שכל אחד מהם הצהיר בפניו בהסכמה חופשית ובהבינו את משמעותה ותוצאותיה;

(7) אחד מבני הזוג הגיש בקשה ליישוב סכסוך בני הזוג לא הגיעו להסדר באמצעות מנגנון ליישוב סכסוכים בהסכמה, יתיר בית המשפט את ברית הזוגיות ובלבד שחלפו שישה חודשים מיום שהוגשה הבקשה, ואולם רשאי בית המשפט לעכב את

ההתרה עד שיסתיימו ההליכים בעניינים הבאים, חלקם או כולם:

- (1) הסדר יחסי הממון בין בני הזוג;
- (2) הליכים הקשורים לאפוטרופסות ולהחזקת הילדים.
9. שמירת דינים אין באמור בחוק זה כדי לפגוע בסמכותו הייחודית של בית דין דתי לדון בענייני נישואין וגירושין של בני זוג לפי כל דין.
10. איסור התניה אין להתנות על הוראות חוק זה.
11. תקנות שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו, ובכלל זה תקנות בעניינים הבאים:
- (1) סדרי הדין בפני בית המשפט או רשם הזוגיות;
- (2) קביעת אגרות בעד פעולות הרשם לפי חוק זה, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת.
12. תיקון חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965 –
- (א) בסעיף 2(א) בפסקה (7), במקום "נשוי, גרוש או אלמן" יבוא "נשוי, גרוש, בן זוג בברית זוגיות או אלמן";
- (ב) בסעיף 15 אחרי פסקה (2) יבוא:
- "(א2) רישום ומחיקה של בני זוג לפי חוק ברית זוגיות לחסרי דת, התשס"ט-2009."
13. תיקון חוק משפחות חד משפחות חד הוריות, התשנ"ב-1992¹⁰ בסעיף 1 בפסקה (1), אחרי "אינו נשוי" יבוא "או רשום כבן זוג לפי חוק ברית זוגיות לחסרי דת, התשס"ט-2009."
14. תיקון פקודת הנישואין והגירושין (רישום) אחרי סעיף 4 יבוא –
- "משלוח 4. בתחילת כל חודש תשלח הרשות הרושמת למרשם הודעה שמתנהל לפי חוק ברית זוגיות לחסרי דת, התשס"ט- למרשם 2009 הודעה על נישואין שנרשמו במהלך החודש הזוגיות שחלף."
15. תחילה תוספת תחילתו של חוק זה ששה חודשים מיום פרסומו.
- חוק האזרחות, התשי"ב-1952.
- חוק הכניסה לישראל, תשי"ב-1952.

¹⁰ ס"ח התשנ"ב, עמ' 147; ס"ח התשס"א, עמ' 218.

חוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981¹¹.

חוק הסכמים לנשיאת עוברים (אישור הסכם ומעמד היילוד), התשנ"ו-1996¹².

חוק הירושה, התשכ"ה-1965, למעט דיני מזונות מן העזבון.

דברי הסבר נוספים

לסעיף 1 – הגדרות

1. **"בקשה ליישוב סכסוך"** – מוצע לקבוע כי כל הליך בבית משפט בין בני זוג לפי חוק זה יפתח בבקשה ליישוב סכסוך. ההליך יתקיים באמצעות מנגנון של גישור או מנגנון אחר של המיס"ב שיקבע בתקנות. מנגנון של גישור קבוע היום בסעיף 79 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 שנוסחו:

י'79. גישור

- (א) בסעיף זה, "גישור" - הליך שבו נועד מגשר עם בעלי הדין, כדי להביאם לידי הסכמה ליישוב הסכסוך, מבלי שיש בידו סמכות להכריע בו.
- "הסדר גישור" - הסכם בין בעלי הדין על יישוב סכסוך שביניהם שהושג בסיומו של הליך גישור;
- "מגשר" - מי שתפקידו לסייע בידי בעלי הדין להגיע להסכמה על יישוב סכסוך שביניהם בהליך גישור בדרך של ניהול משא ומתן חופשי;
- (ב) בית המשפט רשאי, בהסכמת בעלי הדין, להעביר תובענה לגישור;
- (ג) בהליך הגישור רשאי מגשר להיוועד עם בעלי הדין, יחד או לחוד, ועם כל מי שקשור לסכסוך; ורשאי הוא להיפגש עם בעל דין, בהסכמתו, בלי עורך דינו.
- (ד) דברים שנמסרו במסגרת הליך גישור לא ישמשו ראיה בהליך משפטי אחר.
- (ה) העביר בית המשפט ענין לגישור, יעכב את ההליכים שלפניו לתקופה שיקבע, ורשאי הוא להאריך את התקופה בהסכמת בעלי הדין.
- (ו) לא הגיעו בעלי הדין להסדר גישור עד תום התקופה האמורה בסעיף קטן (ה), יחודשו ההליכים בבית המשפט; אולם רשאי בית המשפט, על-פי בקשה של המגשר או של בעל דין, לחדשם בכל עת לפני תום התקופה האמורה.
- (ז) הגיעו בעלי הדין להסדר גישור, יודיע על כך המגשר לבית המשפט, ובית המשפט יהיה רשאי ליתן להסדר תוקף של פסק דין.
- (ח) הגיעו צדדים לסכסוך להסכמה על יישוב הסכסוך שביניהם בגישור שנערך לפי חוק זה, רשאי בית המשפט המוסמך לדון בתובענה נושא הסכסוך

¹¹ ס"ח התשמ"א, עמ' 293; ס"ח התשס"ד, עמ' 476.

¹² ס"ח התשנ"ו, עמ' 176.

לתת להסדר הגישור שהושג ביניהם תוקף של פסק דין, אף אם לא הוגשה תובענה באותו סכסוך.

אופן הגשת בקשה ליישוב סכסוך קבוע בתקנה 258כ לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ה-1985 שלשונה כדלהלן:

258כ. בקשה ליישוב סכסוך

(א) בן זוג רשאי להגיש לבית המשפט בקשה ליישוב סכסוך עם בן זוג ולהפניה ליחידת הסיוע (להלן - בקשה ליישוב סכסוך).

(ב) בקשה ליישוב סכסוך תוגש לפי טופס 26ב, ויצורף לה טופס 26א מאומת בתצהיר.

(ב1) הוגשה בקשה ליישוב סכסוך, רשאי בית המשפט להפנות את בני הזוג ליחידת הסיוע כאמור בתקנה 258ז(1) עד (3), ובלבד שהעניין נובע מהקשר לפישור.

(ג) הגשת בקשה ליישוב סכסוך תיחשב כהגשת תובענה נגד בן הזוג האחר בכל העניינים המפורטים בתקנה 258ז(1) עד (3), ובלבד שהעניין נובע מהקשר שביניהם כבני זוג.

(ד) בן זוג שהגיש בקשה ליישוב סכסוך לא יגיש נגד בן זוגו בקשה נוספת ליישוב סכסוך בתוך שנה מיום הגשת הבקשה הקודמת.

2. **הגדרת "תושב"** – סעיף 2(2) לחוק המוצע קובע, כי רשאים לבוא בברית הזוגיות בישראל בני זוג אשר שניהם תושבי ישראל.

סעיף 4 – מינוי רשם

כיוון שלא ניתן בשלב זה לאמוד את מספר הזוגות שיעשו שימוש בברית הזוגיות, מוצע לאפשר לשר המשפטים למנות רשם אחד או יותר בהתאם לצורך. אם יתמנה יותר מרשם אחד, מוצע כי שר המשפטים ימנה אחד מהם כממונה ארצי שיהיה אחראי על המרשם במישור הארצי.

סעיף 5 – מרשם בני זוג

מוצע כי ברית הזוגיות תיערך כדלקמן:

הגשת בקשה (סעיף קטן (א)) – מוצע כי טופס הבקשה לבוא בברית הזוגיות ייקבע בתקנות. טרם עריכת ברית הזוגיות יעביר כאמור הרשם את הבקשה לראשי בתי הדין הדתיים כדי שהם יוכלו להודיע לו אם יש להם התנגדות לרישום בשל כך שאחד מבני הזוג הוא בן עדה דתית שענייני הנישואין והגירושין לגביה הם בסמכות השיפוט של בית הדין או שיש ספק בכך שהוא בן העדה הדתי. כן יפרסם הרשם ברבים הודעה על הבקשה כדי לאפשר הגשת התנגדות במקרה שבו אחד מבני הזוג נשוי לאחר אולם מרשם האוכלוסין אינו משקף נישואין אלה.

סעיף קטן (ה) קובע את היקף שיקול הדעת של הרשם לדחות התנגדות סרק. עוד קובע הסעיף כי מי שנפגע מהחלטת הרשם יהיה רשאי להגיש ערעור לבית המשפט.

1. **עריכת ברית הזוגיות** (קטנים (ח) ו- (ט)) – מוצע כי ברית הזוגיות תיערך לפני רשם הזוגיות וחתימתו על ההסכם עם הרישום במרשם הזוגיות תתן לה תוקף, ומכאן ולהבא הם יחשבו לבני זוג לפי החוק בדומה לבני זוג שנישאו. לפני החתימה על הסכם ברית הזוגיות מוצע כי בני הזוג יצהירו לפני הרשם על כך שהתקיימו בהם תנאי הכשירות הנדרשים, בפרט כי אף אחד מהם אינו בן עדה דתית, וכן על הסכמתם לבוא בברית הזוגיות. על הרשם לוודא שהסכמת בני הזוג חופשית וכי הם מבינים את השלכותיה טרם חתימתו על ההסכם.

כמו כן, מוצע לאפשר לבני הזוג להגיש הסכם ממון לאישור הרשם, כפי שיכולים בני זוג הנישאים להגיש הסכם ממון לאישור רשם הנישואין (סעיף 2ג) לחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973).

2. **רישום ברית הזוגיות** (סעיף קטן (י)) – עם החתימה על ההסכם ירשום הרשם את בני הזוג במרשם הזוגיות שמוקם על-פי החוק וכן ישלח הודעה לרשם האוכלוסין על עריכת ברית הזוגיות, לצורך שינוי רישום מצבם האישי של בני הזוג. זאת בדומה לחובתו של רשם הנישואין לשלוח הודעה לרשם האוכלוסין, כאמור בסעיף 15(2) לחוק מרשם האוכלוסין התשכ"ה-1965 (לעניין הרישום במרשם האוכלוסין ראו גם סעיף 12 לחוק המוצע).

סעיף 6 – הדין החל על בני הזוג

מוצע כי כל הדינים החלים על בני זוג שנישאו ושמקורם בדין האזרחי, יחולו על בני זוג שבאו בברית זוגיות (לעניין זה ראו עיקר 2 של התזכיר). עם זאת, מוצע כי מספר חוקים המנויים בתוספת לא יחולו על בני זוג שבאו בברית זוגיות, אלא לאחר שחלפו 18 חודשים מיום הרישום במרשם. תקופת המתנה של שמונה עשר חודשים תאפשר לוודא שהזוגיות היא אכן אמיתית ולא פיקטיבית וכן להעיד על רמת היציבות של הזוגיות והמחויבות שבין בני הזוג.

החוקים המנויים בתוספת עוסקים בשלושה תחומים:

1. **קבלת מעמד של אזרח או זכות כניסה לישראל בישראל מכוח הזוגיות** – החשש כאן הוא מברית זוגיות פיקטיבית שמטרתה הקניית המעמד של אזרח או קבלת זכות כניסה לישראל, ולא התקשרות בין בני זוג לשם הקמת משפחה.

2. **ילדים** – אימוץ ועריכת הסכם לנשיאת עוברים – גם כאן ישנו חשש לזוגיות פיקטיבית, בשל הכללים שאינם מאפשרים אימוץ או עריכת הסכם לנשיאת עוברים על ידי יחידים וכן חשש לאי יציבות הזוגיות בשל האפשרות הפשוטה והמהירה להתיר את ברית הזוגיות, בנושאים שבו יציבות ההתקשרות בין בני הזוג היא הכרחית.

3. **ירושה** – בוועדת שדנה בהצעות לתיקון חוק הירושה, בראשות שופט בית המשפט העליון השופט טירקל, נידונה הצעה לקבוע תקופת המתנה של שלוש שנים לגבי החלת דיני הירושה על פי דין על ידועים בציבור ולגבי בני זוג נשואים הוצע לקבוע כתנאי לירושת בן זוג, שבני הזוג אינם פרודים יותר משלוש שנים. כאמור, ברית הזוגיות עשויה להיחשב כהתקשרות

שקל להיכנס אליה ולצאת ממנה. לכן יש מקום לקבוע, לצורך הירושה, כי הקשר בין בני הזוג אכן יציב ומצדיק הענקת זכויות כה רחבות. עם זאת, מוצע לקבוע חריג לתקופת ההמתנה שיאפשר את החלת חוק הירושה גם אם לא חלפו 18 חודשים, אם מצא בית המשפט כי בני הזוג חיו במשק בית משותף במשך תקופה של שלוש שנים לפני מותו של בן הזוג. מטרת החריג היא לאפשר גמישות לבית המשפט מקום בו נמצא כי למעשה כן מדובר בקשר ארוך ומבוסס, על אף שטרם חלפו 18 חודשים ממועד הרישום. ההבדל בין חוק הירושה לשאר החוקים שבתוספת הוא שבני הזוג יכולים להמתין לצורך תחולתם של החוקים האחרים ואילו במקרה של חוק הירושה מותו של אחד מבני הזוג לפני חלוף הזמן הקבוע ימנע מבן הזוג השני זכויות, אף שהם חיו יחד כבני זוג תקופה ממושכת טרם הרישום.

סעיפים 7-8 – מחיקה מן המרשם והתרת ההתקשרות

סעיף 7 מפרט את המקרים בהם מוסמך הרשם למחוק את רישום בני הזוג. בפסקאות (1), (3) ו-(4) המחיקה נעשית על סמך תעודות והחלטות של רשויות אחרות – תעודת פטירה, פסק דין או החלטה של בית משפט ישראלי או הודעת רשם נישואין. לפיכך הרשם אינו נדרש לבצע בדיקה עובדתית, אלא שהוא מסתמך על מסמכים רשמיים המובאים לפניו.

בפסקה (2) בקשת המחיקה היא בהסכמה – במקרה זה הרשם חייב לוודא את התקיימות התנאים המפורטים וכן כי בני הזוג מבינים את השלכות הצהרתם. בהקשר זה, קובע החוק המוצע כי במקרה בו אחד מבני הזוג הוא פסול דין או שמונה לו אפוטרופוס, לא יהיה הרשם רשאי למחוק את הרישום ועל בני הזוג לפנות לבית-המשפט לקבלת פסק-דין. אם מגיע הרשם למסקנה אחרת, הוא ידחה את בקשתם למחיקת הרישום ובני הזוג יצטרכו יוכלו להגיש ערעור לבית המשפט.

יודגש כי לרשם אין סמכות לדון בהסדרים שונים הקשורים בהתרת קשר בין בני זוג וסמכותו מוגבלת לבדיקת התקיימות התנאים ומחיקה מן המרשם או סירוב למחוק מן המרשם. חריג לכלל זה הוא במקרה שבני הזוג ביקשו אישור של הסכם ממון, שאז רשאי הרשם לאשר. אישור הרשם יהיה לו תוקף כאישור של בית משפט, אלא אם כן הוא יסבור שאין מקום לאשר את הסכם, ובני הזוג יצטרכו לפנות לבית המשפט לאשר את ההסכם.

סעיף 8 המוצע מפרט את המקרים בהם רשאי בית-המשפט להתיר את ברית הזוגיות:

1. פסקאות (1) ו-(2) עוסקות במקרים בהם היה פגם בברית הזוגיות מלכתחילה: היא נעשתה למראית עין או שתנאי הכשירות לא התקיימו, לרבות היות אחד מבני הזוג בן עדה דתית.
2. פסקאות (3) עד (4) עוסקות במקרים בהם בית-המשפט רשאי להתיר את הברית לפי בקשת צד אחד, כאשר לא ניתן לקבל את הסכמת בן הזוג השני כיוון שהוא נעדר ולא ניתן לאתרו או בשל ליקוי נפשי או שכלי.
3. פסקה (5) עוסקת במקרה בו בן זוג נישא או נרשם כבן זוג לאחר.
4. פסקה (6) עוסקת במקרה בו בני הזוג מסכימים להתרה, אולם אחד מהם הוא פסול דין או שמונה לו אפוטרופוס ולפיכך בית-המשפט נדרש לבחון את הסכמתו.

5. פסקה (7) עוסקת במקרה בו אחד הצדדים הגיש בקשה ליישוב סכסוך כהגדרתה בסעיף 1 ובני הזוג לא הצליחו ליישב את הסכסוך. מוצע כי בכל מקרה בו לא מדובר באחד מששת המקרים הקודמים ייפתח ההליך בבקשה ליישוב סכסוך (בין אם מדובר בבקשה שמטרתה להתיר את ברית הזוגיות ובין אם מדובר בבקשה שמטרתה להגיע לשלום בית). רק במקרה בו בני הזוג לא הצליחו ליישב את הסכסוך ביניהם תוך ששה חודשים, אם בהחלטה על המשך חיים משותפים, או בהסכמה בעניין התרת ברית הזוגיות, רשאי יהיה בית-המשפט להתיר את הברית. מוצע לאפשר לבית-המשפט לעכב את התרת ההתקשרות עד לסיום הליכים הנוגעים ליחסי הממון בין בני הזוג או לאפטרופסות על הילדים, על-מנת למנוע מצב בו אחד מבני הזוג מעכב את סיומם של הליכים אלה או מקשה על בן הזוג השני במהלכם.

סעיף 9 – שמירת דינים

בבסיס החוק המוצע עומד כאמור, העיקרון לפיו ענייני נישואין וגירושין נותרים ללא שינוי.

סעיפים 12 – 14 – תיקוני חקיקה

תיקון חוק מרשם אוכלוסין: מוצע כי הרישום של ברית הזוגיות במרשם האוכלוסין יצין כי האדם הרשום הוא בן זוג בברית זוגיות. כמו כן, סעיף 15 לחוק מפרט את הפעולות הרשמיות שחובה על הרשות הרלוונטית לדווח על ביצוען. מוצע להוסיף לרשימת הפעולות הללו גם רישום בני זוג שבאו בברית הזוגיות.

תיקון חוק משפחות חד הוריות: סעיף 1(1) לחוק משפחות חד הוריות קובע כי החוק יחול במקרים בהם ההורה אינו נשוי לאחר ואין אדם הידוע בציבור כבן זוגו. לאור הוספת האפשרות החדשה של זוגיות לפי החוק המוצע, מוצע להוסיף לדרישות אלה גם כי ההורה אינו רשום כבן זוג לפי חוק ברית הזוגיות לחסרי דת.

תיקון פקודת הנישואין והגירושין (רישום) – מוצע לתקן את הפקודה ולקבוע שרשם הנישואין ישלח הודעה על נישואין שנערכו ונרשמו בישראל לרשם הזוגיות לפי חוק זה. הודעה זו חשובה לצורך סעיף 7(א)(4) המוצע לפיו עם קבלת הודעה על נישואי בני זוג שהם גם רשומים במרשם הזוגיות, ימחק רשם הזוגיות רישום זה.